

POSLANIE NAŠEJ FILOZOFIE

(Po ideologických plénach ÚV KSČ a ÚV KSS)

ANDREJ SIRÁCKY

I

V rezolúcii XIV. zjazdu KSČ sa hovorí, že aj vo filozofii, v rozvíjaní marxizmu-leninizmu treba pomáhať utvárať socialistické vedomie ľudu na princípoch vedeckého svetonázoru a z „marxisticko-leninských pozícií treba objasňovať súčasné rozloženie síl vo svete, historický zápas socializmu s kapitalizmom a naše miesto v ňom“. Predovšetkým na teoretickom a ideologickom úseku treba viesť „boj proti všetkým prejavom maloburžoázneho myslenia, náboženským prežitkom, nacionalizmu, proti antisovietizmu a všetkým formám buržoáznej ideológie“. — Protisocialistické sily boli politicky porazené, teraz treba „dovŕšiť porážku pravice v ideologickej oblasti“. „V oblasti ideológie nie je možný ani zmier, ani kompromisy.“ „Účinný boj proti pravici súčasne predpokladá, že budeme sústavne prekonávať aj skostnatené, dogmatické chápanie marxizmu-leninizmu. Ústredný výbor KSČ ako politické a teoretické centrum strany musí ďalej venovať viac pozornosti rozvoju teórie, musí zvyšovať účinnosť riadenia spoločenských procesov, dbať o leninské chápanie a uplatnenie vedy i politiky.“

Aj na októbrovom pléne ÚV KSČ sa v Správe Predsedníctva zdôrazňuje potreba rozvíjať marxizmus-leninizmus, ktorý vo svojej ucelenej sústave poznatkov o prírode a spoločnosti vytvára „pevnú bázu pre spoločenskú prax“. Sila marxizmu-leninizmu, ktorý sa ustavične obohacuje o nové poznatky, je predovšetkým v tom, že na základe pravdivého poznania skutočnosti „dáva revolučným stranám spoľahlivý kompas a návod pre činnosť“. Na pléne ÚV KSS V. Bilak povedal, že „v boji proti pravicovému oportunizmu sa dá zvíťaziť jedine vtedy, keď sa budeme sústavne starať o rozvoj marxizmu-leninizmu, o jeho tvorivé uplatnenie v celej našej spoločnosti“. Na ideologickom pléne ÚV KSS v novembri L. Pezlár medziiným povedal, že „terajšia etapa budo-

vania našej spoločnosti vyžaduje zodpovedajúci rozvoj teoretického poznania a jeho správnu aplikáciu v praxi socialistickej výstavby“. Vyžaduje sa „hlboká znalosť zákonov a zákonitostí spoločenského pohybu, čo je základom vedeckého charakteru politiky strany“.

II

Otázky ideológie a spoločnosti, ich vzájomného vzťahu a ich vzťahu k vede (filozofii), ako aj ich (t. j. vedy a ideológie) spoločenskej funkcie v širších súvislostiach sú otázkami marxizmu-leninizmu ako uceleného systému (teórie) filozofických, ekonomických a sociálno-politických názorov. Pokusy revizionistov už pred r. 1968 smerovali k tomu, aby sa veda a filozofia odtrhli od ideológie a ideológia od spoločnosti, od danej sociálnej štruktúry, od tried a od politiky. Ostro chceli rozlišovať vedu a ideológiu. Vo vede správne videli proces postupne usporadúvaný do systému — racionálneho poznávania prírody, spoločnosti a myslenia (objektívnej reality), prenikajúci vždy hlbšie a hlbšie od javu k podstate. Nesprávne však bolo, že zanedbávali zákonitú spojitosť vedy so spoločenským vývinom. A ideológiu — pritom ju neinterpretovali v duchu marxizmu-leninizmu — chápali skôr v zmysle Parsonsovej teórie ako „systém vier a predsudkov“, v ktorom sa kognitívny „element“ nahrádza zmesou vier, povier a predsudkov. Prirodzene, nerozlišovali nevedeckú ideológiu ako „falošné vedomie“ od vedeckej ideológie a od vedeckého svetonázoru. Z hľadiska „čistej“ vedy a „autonómneho“ rozvoja filozofie nezbadali, že aj v prípade vedy a ideológie ide o *dialektický vzťah* medzi myšlienkou a spoločenským pohybom.

Ani vedu (filozofiu), ani ideológiu nemožno „odspoločenšťovať“ a „odmaterializovať“. Pokusy „odideologizovať“ vedu a izolovať ju od spoločenského vývinu aj od sociálnych a triednych zápasov sú nepochopením *objektívneho procesu*, v ktorom sa myslenie, teórie, rôzne vedecké systémy a ideológie rozvíjajú na materiálno-ekonomicko-technickej základni. Idey, ideológie a teórie nežijú *len* svojím samostatným životom a nemajú ani „neohraničenú moc“. Pravda, existujú aj vedy, čiastkové teoretické poznatky, ktoré zostávajú „trvalo“ na rovine svojej spoločenskej nefunkčnosti. V takomto prípade len rozširujú záplavu „hluchých“ informácií vo vedeckom bádani.

Ideológia ako časť nadstavby, spoločenského vedomia je *sústavou ideí*, v ktorých triedy (skupiny) si uvedomujú svoje záujmy a spoločenské postavenie. Ideológia je špecifickým odrazom sociálnej reality ako časti objektívnej reality (prírodno-historického procesu). Má svoju úlohu a funkciu v spoločnosti (teoretickú, spoločenskú, politicko-organizačnú, svetonázorovú, výchovnú). Prítom treba rozlišovať vedeckú (socialistickú) ideológiu od buržoáznej ideológie. Keď máme na mysli spoločenskú funkciu vedeckej (socialistickej) ideológie, ide o tieto dve funkcie: 1. Jej úlohou — ako súčasť teórie marxizmu-leninizmu — je viesť *boj proti buržoáznej ideológii*, proti malomeštiackej mentalite, proti prežitkom a predsudkom, proti revizionizmu a oportunistu. 2. *Positívne*

ovplyvňovať vedomie našich pracujúcich a vychovávať ich v duchu vedeckého svetonázoru a morálky — učiť ich socialisticky žiť, konať i myslieť.

V dejinách, v spoločenskom vývine vznikali rôzne teórie a ideológie, ktoré na úrovni doby a dosiahnutého stupňa myslenia vysvetľovali spoločenskú realitu. V podstate išlo — kým nedozreli historické a spoločensko-ekonomické podmienky — o rozličné utópie, fantázie, idealistické teórie a koncepcie, ktoré fakticky mystifikovali danú spoločenskú skutočnosť. Možno ich súhrnne označiť ako falošné, nevedecké teórie a ideológie („falošné vedomie“). Podstatnú časť v nich — napr. v utopickom socializme — tvoril *predstupeň* vedeckej (dialektickomaterialistickej) interpretácie skutočnosti.

Na rozdiel od nevedeckej ideológie sa vedecká, socialistická ideológia — v počiatkoch hnutia a v boji o mocenské pozície, o diktatúru proletariátu proletárska ideológia — zakladá na marxisticko-leninskej teórii spoločenského vývinu, ktorej jadro tvorí *revolučná premena skutočnosti*. V dialektickej jednote teórie (vedy, filozofie) a ideológie spočíva *prednosť* socialistickej ideológie pred „čistou“ vedou. Je súčasne v pravom slova zmysle vedecká, pretože zahŕňa gnozeologický a spoločensko-triedny aspekt. Z týchto dôvodov nielen spoločenské vedy, ale aj vedy prírodné a technické sú späté so spoločnosťou, s praxou, s politikou a ideológiou. Len vtedy, keď sa vedecký poznatok umele izoluje od spoločenského vývinu, možno vidieť v prírodných a technických vedách relatívne nepolitické a neideologické prvky. Prírodovedcom a technikom v ich objavnej práci, ak nemajú filozofické vzdelanie, unikajú politicko-ideologické súvislosti.

V súvislosti s problémom vedy a ideológie treba si uvedomiť, že ideológia spolu s vedou ako bezprostrednou výrobnou silou nie je len časťou spoločenského vedomia (nadvstavby), ale aj materiálno-technickej základne a globálnej spoločenskej štruktúry. Ďalej treba mať na mysli, že *marxizmus-leninizmus ako celok, vo svojich historických súčiastkach, ako aj v rozširujúcej sa sfére marxistického myslenia je teóriou, ideológiou a metodológiou robotníckej triedy a je aj teoretickým základom politiky komunistickej strany*. Marxizmus-leninizmus je aj všeobecnou teóriou, aj návodom (metódou) pre prax, je aj vedeckou ideológiou, v ktorej sa odrážajú objektívne spoločenské javy a procesy. Marxizmus-leninizmus v dialektickom spojení teórie a praxe je viac než zložka nadvstavby, vedomia. Tu sa pridružuje ako dôležitý a rozhodujúci komponent — politika. Správna koncepcia *vedeckej politiky*, ekonomiky a ideológie v ich spoločenskej funkcii sa prejavuje *prednosťou politiky pred ekonómiou*: politika, ktorej organickou časťou je veda, ideológia a filozofia, ako koncentrovaná ekonomika rieši podľa Lenina zložité problémy triednych, sociálnych, ekonomických a ideových konfliktov.

III

V *Poučení z krízového vývoja v strane a v spoločnosti po XIII, zjazde KSČ* a v iných dokumentoch sa podáva analýza krízy v našej spoločnosti, v myslení a ideológii. Okrem ideologických chýb a omylov (subjektivizmus a volunta-

rizmus) boli tu *objektívne príčiny a podmienky*, ktoré umožňovali krízové stavy a politicko-ideologické úchyľky i bludy. V sociálnej štruktúre našej spoločnosti mali vplyv maloburžoázne vrstvy na dedine i medzi mes'ským obyvateľstvom. Zaostané tradície, malomeštiacka ideológia, nacionalizmus, masarykizmus, sociál-demokratizmus a na Slovensku náboženské prežitky prenikli aj do určitých vrstiev robotníckej triedy.

Zložitá spoločenská a triedna situácia odrážala i stupeň vedomia a s ním aj rozvoj teórie — tried a skupín našej spoločnosti. Niektoré negatívne znaky vyplývali z dynamického charakteru a zložitého vývinu našej spoločnosti (už spomínané pozostatky malomeštiackych vrstiev, postupné „zmalomeštiacenie“ aj iných spoločenských skupín). Nepochybne tu pôsobili aj silné vplyvy zahraničnej propagandy a prenikanie nepriateľských ideológií a teórií cez rôzne kanály. Dôsledkom všetkého bolo, že vznikali ideologické „odchyľky“, marxizmu-leninizmu cudzie teórie a nakoniec výslovne protisocialistické, protisovietske, oportunistické a revizionistické koncepcie.

Vo zvyškoch malomeštiackych vrstiev hlboko zakorenená malomeštiacka mentalita ovplyvnila aj časť robotníckej triedy i samých komunistov, pochádzajúcich zväčša z prostredia maloburžoázie a inteligencie. Tak sa postupne udomácňovalo u nás nesocialistické konanie a myslenie.

Položme si otázku: je takýto odraz v myslení (aj v ideológii) adekvátny nášmu spoločenskému „mechanizmu“, postaveniu našich pracujúcich v štruktúre spoločnosti, a vôbec zodpovedá socialistickým formám nášho života? Veď základné, revolučné zmeny v našej ekonomike, socialistický, kolektívny vzťah k výrobným prostriedkom, socialistické vlastnícke vzťahy vylučujú súkromno-vlastnícke postoje a činy. Dnes sme už na takom stupni rozvinutej fázy socialistického vývinu, že uvedený *základný socialistický vzťah* by mal determinovať aj osobné (i rodinné) postoje i spoločné socialistické záujmy. V uvedomelej časti našej spoločnosti by mal tento *socialistický postoj* v podstatnej miere preniknúť do hodnotenia vlastného socialistického konania (ako výsledku spoločensky prospešnej práce) v správnej proporcii všeobecného (socialistické, spoločné) a jednotlivého (osobné, rodinné, profesionálne záujmy). V spleti zhodných prvkov i rozporov sa stretávajú rozpory medzi spoločenským, socialistickým záujmom (strana, štát, príslušné nižšie orgány, spoločenské inštitúcie) a medzi osobným postojom. Tieto rozpory, vzniknuté disproporcie a ich riešenie nezakotvené v triednom vedomí vedú k dezintegrácii socialistických cieľov, marxisticko-leninských hodnôt a v dôsledku toho i k deštrukcii socialistickej osobnosti.

Takáto atmosféra tvorí rámec a priestor — keď sa prenesie na teoretickú rovinu — pre prenikanie cudzích ideológií a koncepcií.

V čom sú príčiny a komponenty tejto dezintegrácie a deštrukcie spoločenských a myšlienkových hodnôt, ako sa prejavili v nebezpečnej forme v rokoch 1968 — 1969?

V *Poučení* sa o tom hovorí podrobne a výstižne. Stručne povedané, príčiny spočívajú — už som na to upozornil — v *pozostatkoch malomeštiackych vrstiev*

a *ich mentality*, na ktorých sa živilí protisocialistické živly a názory už od polovice päťdesiatych rokov. Nevyriešené problémy ekonomické, spoločenské, štátoprávne a „ideologické prímerie“ pripravovali už krízové „signály“ zo šesťdesiatych rokov, čo vyvrcholilo koncom tohto obdobia. Možno povedať aj to, že pozitívne výsledky v našom ekonomickom vývine, pri pocite sociálnej istoty a existenčnej zábezpeky každého pracujúceho viedli — u triedne nezaťkotvených a v socialistickom vedomí zaostávajúcich vrstiev — k malomeštiackemu spôsobu života. Nesocialistický spôsob života a „zlé“ príklady zasiahli do určitej miery aj našu mladú generáciu, ktorá upadala do ilúzií ľahkého života — bez práce a bez spoločenskej angažovanosti.

Živé teórie o „konzumnom štýle života“ v socialistickej spoločnosti súvisia nepochybne so sociologickými teóriami o „konzumnej spoločnosti“, o spoločnosti „blahobytu“ bez spoločensky prospešnej práce, s filozofickými teóriami, ktoré rušili akúkoľvek spojitosť s politikou, ideológiou, praxou. Medzi nimi sa vyskytovali aj teórie, ktoré *redukovali zložitú spoločenskú, svetonázorovú a morálne javy na úzku, špecifickú, tzv. technickú a racionalistickú oblasť života*. Na prvý pohľad je zrejmé, že sa tu prejavil vplyv teórie „koexistencie“ aj na ideologickej línii: niektoré spoločné znaky dnešnej vyspelej spoločnosti (napr. vo výrobe racionalizácia, technizácia, automatizácia, komunikácie „bez hraníc“, vonkajšia uniformita života a pod.) vyvolávajú *klamlivý* dojem „konvergencie“ a „socializácie“ sveta — bez prihliadnutia na podstatné rozdiely medzi sociálnopolitickými systémami. V teóriách „konvergencie“ sa popiera základný rozpor medzi socializmom a kapitalizmom. Stačí si uvedomiť, že *v socializme existuje súlad medzi triednymi záujmami rôznych sociálnych skupín*, v celej základni i v nadstavbovej sfére, v ktorej niet miesta pre mýty, mystiku a povery. V kapitalizme je *dvojdimenzionálna sféra*: veda (i technika) sa rozvíja, nakoľko to vyžadujú záujmy a zisky monopolov, a od nej nezávisle alebo proti jej podstate sa preplétá celou spoločnosťou sféra mystiky a pover. Monopoly a kapitalizmus využívajú vedcov a technikov, výskumné ústavy a univerzity pre rozvoj výroby, ekonomiky, obchodu, prinášajúcich zisky. Táto „pokroková“ funkcia vedy sa znásobuje činnosťou cirkvi a jej inštitúcií, štátom sankcionovaných pover, mýtov a mystérií.

V duchu teórie „konvergencie“ vznikajú nesprávne názory o „ideologickom vyrovnaní“, o existencii univerzálnej civilizácie ako technokratického „super-systému“. Popiera sa rozhodujúca úloha politiky a v tom aj ideológiu v spoločenskom vývine: technizácia a racionalizácia vystupuje vo funkcii „samočinného pokroku“. Vzniká ilúzia, že samočinný pohyb (automatizácia, technika, technokracia) vyrieši všetky spoločenské, kultúrne a morálne problémy. „*Technokratické*“ teórie a koncepcie znamenajú *prechod na pozície buržoázie*. V nich sa odmieta triedny boj a možnosť socialistickej revolúcie a otvára sa automatická perspektíva „socializácie“ sveta. Sem spadajú aj koncepcie o „postindustriálnej“ spoločnosti ako dôsledku priamočiareho pokroku vedy a techniky.

Je pochopiteľné, že túto kapitalistickú „perspektívu“ podporujú aj rôzne politické koncepcie a teórie liberalizmu a parlamentnej demokracie, i nacio-

nalistická ideológia, v ktorej sa koncentruje zaostalosť, predsudky, legendy, mýty a celá sféra iracionalizmu. Za všetkým tým sa skrývajú záujmy monopolov a imperialismu (maskované pekne znejúcimi frázami o demokracii, slobode, humanite a pod.). Na ofenzívu proti socializmu a marxizmu-leninizmu používa buržoázia aj hnutie „novej ľavice“. Predstavuje sa najmä medzi mládežou a inteligenciou na západe ako „nová revolučná sila“. Jej prívrženci, ktorí tvoria veľmi heterogénnu sociálnu štruktúru, obracajú sa proti „historickej ľavici“ (pod tým rozumejú robotnícku triedu a komunistické strany), ktorá prestala byť „revolučnou“. Robotnícka trieda je vraj „dezintegrovaná“ vo vedomí a myslení a pretvára sa na tzv. „strednú triedu“. „Nová ľavica“ sa opiera o radikálne vrstvy mladých, o humanistickú inteligenciu a o diskriminované (rasové a nacionálne) menšiny. Revolučnými sa vraj stávajú masy tzv. „tretieho sveta“. Je jasné, že nielen rôznorodá sociálna štruktúra, ale aj ideové rozdiely medzi „novou ľavicou“ (anarchisti, trockisti, maoisti) znemožňujú jej jednotnú a revolučnú aktivitu.

IV

Medzi našimi filozofmi, ktorí propagovali tézu o otvorenom marxizme a o pluralizme v myslení, vyskytol sa i názor o *nevyhnutnosti skepsy vo filozofii*. Chcel by som poukázať na tento problém z hľadiska marxistickej principiálnosti a dialektiky. U niektorých teoretikov *mala filozofická skepsa absolútny charakter a viedla nakoniec k spochybňovaniu i samého marxizmu-leninizmu a socializmu*. Aj to je dôkaz, ako možno uvažovať na línii „čistého“ myslenia — bez jeho uzemnenia, bez spojitosti s ideológiou a politikou.

Medzi našimi filozofmi a teoretikmi boli aj takí, ktorí doterajšie kategórie marxizmu-leninizmu (najmä dialektického a historického materializmu) považovali za „simplicitné“, prekonané, zastarané a nezodpovedajúce vývinu. Podľa nich treba preto „redefinovať“ tieto pojmy a marxistickú filozofiu treba chápať ako „otvorený systém“, ktorý obsahuje priestor i pre skepsu. Mnohé dokumenty o tejto „nemarxistickej koncepcii“ filozofie (spomeniem len *Analýzu Filozofického ústavu SAV, článok V. Skaržinskej Koncepcie otvoreného systému marxistickej filozofie* a iné materiály, uverejnené v Sešitoch Ústavu pro filosofii a sociologii ČSAV) svedčia jasne o tom, že „otvorené dvere“ do marxizmu-leninizmu znamenali opúšťanie základných kategórií marxizmu-leninizmu, dialektického a historického materializmu, pojmov materiálneho substrátu a substancie, teórie odrazu a pod. Vyslovovala sa požiadavka „akéhokoľvek priestoru pre aktivitu a filozofickú tvorbu“. Podľa mojej mienky do širokého rámca koncepcie marxizmu-leninizmu ako „otvoreného systému“ boli zahrnuté tieto komponenty: a) vo filozofickom výskume malá nadväznosť na potreby rozvoja socialistickej spoločnosti (okrem politicky málo exponovaných tém: slovenská kultúrna minulosť a niektoré abstraktné témy); b) odtrhnutie filozofie od politiky a ideológie a jej nesocialistická angažovanosť; c) pluralizmus v politike a v myslení; d) neprincipiálne rozvíjanie základných kategórií marxizmu-leninizmu; e) podliehanie vplyvu rôznych nemarxistických spoločensko-filozofic-

kých koncepcií a teórií; f) nekoordinované teamové výskumy vo filozofii; g) neintegrovane filozofie do systému spoločenských vied; i) nedostatočný kontakt s rozvojom filozofie v Sovietskom zväze.

Už sme poukázali na chyby a omyly tejto „redefinície“ a „reinterpretácie“ marxizmu-leninizmu. Závažné omyly a „kritika“ z pozície „absolútnej skepsy“ viedli k pokusom o „očistu“ marxisticko-leninskej filozofie, k preexponovanej dejinnej funkcii filozofie ako „svedomia doby“ a najmä k úsiliu zbaviť filozofiu „permanentnej kontroly stranického vedenia“.

Táto „očista“ marxizmu-leninizmu a revidovanie jeho základných kategórií a pojmov viedli k „dezintegrácii“ marxistickej filozofie v jej systémovotvornej jednote (teória a prax, spojenie s ideológiou a politikou, dialektický a historický materializmus). S tým súvisí aj snaha znehodnocovať prínos sovietskej filozofie v tzv. „epoche stalinizmu“. Všetko, čo sa v tejto epoche vo filozofii vytvorilo, označovalo sa za „komisárske poňatie filozofie“. Marx sa mal „rehabilitovať“ tým, že sa do marxizmu vnášali koncepcie fenomenológie, existencializmu, štrukturalizmu, neopozitivismu a psychoanalýzy (Husserl, Heidegger, Sartre, Teilhard de Chardin, Marcel, Marcuse a i.).

Revizionistickí kritici marxizmu-leninizmu dokazovali, že filozofia sa stala služkou politiky, a preto ju treba „odpolitizovať“ a „odideologizovať“. Vedome sa oslabovalo svetonázorové pôsobenie filozofie a jej spojenie s politikou komunistickej strany. Nedialektické oddeľovanie poznania (gnozeológie, teórie) od spoločenského vývinu, od praxe, od politiky a ideológie znamenalo ústup z pozícií marxizmu-leninizmu. V boji proti marxizmu a socializmu sa išlo tak ďaleko, že marxizmus sa označoval za „štátnu ideológiu“ a v mene „pluralizmu“ v myslení sa žiadala aj „sloboda od marxizmu“. Niektorí „kritickí“ marxisti žiadali, aby sa filozofia vo vedeckých ústavoch a na vysokých školách budovala „úplne nezávisle od spoločensko-politickej moci“.

Treba opätovne zdôrazniť, že táto deštrukcia marxizmu-leninizmu súvisí s revizionistickou koncepciou „neúprosnej kritiky všetkého existujúceho“. Nešlo len o „deštrukciu“ dogmatizmu a „nevyvrátiteľných pravd“, ale išlo o úmyselné podrývanie teoretických základov komunistickej strany. V tejto „kritike“ bol obsiahnutý prvok „nepolitickosti“ a „deideologizácie“ filozofie (i vedy), jednostranné zdôrazňovanie jej „svojbytnosti“, „imanentnosti“ a opúšťanie triednych a stranických pozícií.

Na tejto rovine „kritiky“ a skepsy vznikali rôzne teórie o „deformovanom socializme“, o socializme s „ľudskou tvárou“, o pluralizme, o potrebe revízie vedúcej úlohy strany, koncepcie o abstraktnom humanizme, o slobode a demokracii „bez hraníc a bez brehov“. V podstate tieto teórie vyústili do kritiky historického poslania robotníckej triedy a do tvrdenia o neopodstatnenosti socialistickej revolúcie (diktatúry proletariátu). Avšak ak sa z „marxistických“ pozícií kritizuje revolúcia a jej dejinná funkcia, potom sa kladie podotázka: o akú filozofiu ide, aká je to revolúcia a aký historický cieľ sleduje?

Netreba osobitne pripomínať, že problémy explikácie a premeny sveta nevyrieši nijaká „kritická“ teória spoločnosti a filozofie, ktorá neberie do úvahy

„triednu situáciu“ a smerovanie riešenia triednych, spoločenských a politických konfliktov. „Stretávanie“ rôznych názorov (teórie a koncepcie), ak sa deje len na platforme princípov a ideí a nie je „uzemnené“ ekonomicky a sociologicky, je len sférou neplodných „diskusí“, a nie otázkou revolučných činov.

Takáto koncepcia vo veľkej miere spôsobila, že naša marxisticko-leninská filozofia opustila svoje skutočne *výsostné poslanie* a pustila sa nebezpečnou cestou odpolitizovania a odideologizovania.

Naša doterajšia analýza vedie k záveru, že *filozofické myslenie bez politiky a ideológie a bez nadväznosti na ďalšie spoločenské sily a faktory sa nepohne dopredu*. Poukázali sme — stručne a viac-menej nevyčerpávajúco — na objektívne i subjektívne príčiny krízového vývinu našej filozofie. Zo skúseností vieme, že ani dogmatizmus, subjektivizmus a voluntarizmus, a tým menej liberalizmus a revizionizmus nie je „injekciou“, ktorá chorobu vylieči. Vieme, že *jediná záchrana* pre sústavný a tvorivý rozvoj našej filozofie spočíva v jej triednosti a straníckosti a v jej *službe* (nie „posluhovaní“) socialistickej spoločnosti. Nemáme, prirodzene, všeliek na vnútorné problémy filozofie. Uvedomujeme si, že je mnoho nevyriešených a naliehavých problémov, o ktorých sa hovorilo na poslednom zjazde KSC a na nedávnych ideologických plénach KSC a KSS. Máme si uvedomiť aj vo filozofii, že tieto problémy (súhrnne: pomáhať vychovávať socialisticke konajúcich a zmýšľajúcich ľudí a v tomto zmysle prehľbovať teóriu a metodológiu) nie sú „vymyslené“ a nie sú ani produktom „dobrej vôle“ alebo byrokratickej „reglementácie“. Sú však výrazom *neantagonistických rozporov* našej spoločnosti, jej dynamiky a postupujúceho procesu triednej i svetonázorovej diferenciacie. V podstate sú odrazom rozporov medzi revizionizmom a marxizmom-leninizmom. Z tejto situácie hľadá naša spoločnosť východisko. Z našich doterajších výkladov jasne vysvitá, že toto východisko (riešenie) vôbec nie je v rozvoji „čistej“ filozofie, bez jej spojenia s ideológiou, politikou i praxou socialistickej výstavby.

Ak ide našej filozofii o to, aby prispela k výkladu, ale i k zmene sveta (konkrétne: k zmene našej skutočnosti na socialistický svet), ak je úzko spätá so socialistickým spoločenským pohybom a ak má pohľad upretý do budúcnosti — potom *má byť obrátená tvárou v tvár k prebiehajúcemu procesu zvnútorňovania nášho socialistického vývinu*.

Už sme povedali, že sama filozofia nestačí na socialistickú premenu nášho sveta. Nestačia na to všetky vedy dokopy a nepomôže tu ani kritika z výšin „samoúčelnosti“ a z hľadiska negácie pozitívnych stránok nášho vývinu. Správna je kritika z pozícií marxizmu-leninizmu, v ktorej sa spája myslenie s činom. *Veľké prevraty v dejinách boli výsledkom „materializácie ideí“, a nie produktom abstraktných meditácií*. Svetodejinnú epochu tvorili vždy myšlienky, ktoré — v primeranej politicko-organizačnej forme — vychádzali z potrieb prítomnosti a riešili problémy budúcnosti (platí to najmä o Marxovi, Engelsovi a Leninovi, ale nielen o nich). V histórii zapustili korene len tie idey, ktoré sa „zmaterializovali“ a ktoré (ako teórie, koncepcie a revolučné akcie) boli obrátené do budúcnosti. Takéto myšlienky neboli len „myšlienky o sebe“,

viac-menej vydarené pokusy o vymedzenie kategórií a pojmov (mali význam v ohraničenej sfére pôsobnosti), ale *predovšetkým to bola „koncentrácia múdrosti (myslenia) doby“, ako riešiť dozreté problémy a ako vyvieť ľudstvo zo závozu a ukázať mu perspektívu*. Preto v dejinách všetky „veľké idey a veľké systémy“ neboli „odtrhnuté“ od reality, ani sa neprikláňali k minulosti, ale boli to *idey, ktoré otvárali perspektívu stáročí a stali sa skutočne „svedomím dejín a ľudstva“*. Tieto pokrokové idey boli súčasťou mohutných masových hnutí, revolučných, politických a spoločenských pohybov. V tomto zmysle aj marxisticko-leninská filozofia je súčasťou revolučného pohybu dneška a zajtrajška — socialistickej revolúcie, komunistickej budúcnosti ľudstva. Iba v tejto funkcii — a nie v nijakej deštruktívnej kritike alebo v „absolútnej“ skepse — môže naša, marxisticko-leninská filozofia plniť svoje *výsostné poslanie*.

НАЗНАЧЕНИЕ НАШЕЙ ФИЛОСОФИИ

(После идеологических пленумов ЦК КПЧ и ЦК КПС)

Андрей С и р а ц к и

Автор в своей статье подчеркивает большое значение последних идеологических пленумов ЦК КПЧ и ЦК КПС для развития нашей философии и для сплочения теоретико-идеологического фронта марксизма-ленинизма. В заключении статьи он отмечает причины, по которым наша общественная мысль, а также философия оказались в кризисе. Автор подчеркивает, что для систематического и творческого развития нашей философии единственным спасением является ее классовость и партийность, а также ее служба (не «прислуживание») социалистическому обществу. Великие мысли и действительная философия всегда являлись составной частью массовых, революционных движений. И марксистско-ленинская философия является составной частью революционного движения настоящего и будущего — социалистической революции, коммунистического будущего человечества. Лишь выполняя эту функцию, а не какой-то деструктивной критикой или «абсолютным» скепсисом, может наша марксистско-ленинская философия выполнить свое высшее назначение.

THE MISSION OF OUR PHILOSOPHY

(After the plenary sessions of the Central Committee of the Communist Party of Czechoslovakia and of the Central Committee of the Communist Party of Slovakia on ideology)

Andrej Sirácky

The author in his consideration emphasizes the great importance of the latest ideological plenary sessions of the Central Committees of the Communist Party of Czechoslovakia and of

Slovakia for the development of our philosophy and the cementing of the theoretical-ideological front of marxism-leninism. In the conclusion he points out to the causes that had led our social thinking and, together with it, philosophy, too, into a crisis. He emphasizes that the only rescue for the consistent and creative development of our philosophy lies in its class- and party character and in its service (not „slaving“) to the socialist society. Great ideas and real philosophy have always been part of mass revolutionary movements. Also the marxist — leninist philosophy is part of the revolutionary motion of today and of tomorrow — of the socialist revolution, of the communist future of mankind. It is only in this function — and not in any destructive criticism or in „absolute“ skepticism — that our marxist — leninist philosophy can fulfill its highest mission.